

ZIVLJENJE IN SVET

T E D E N S K A R E V I J A

ŠTEV. 21

KNJIGA 23.

(LETO XII)

V LJUBLJANI, 23. MAJA 1938

R. FLOCKENHAUS

LESOREZEC (lesorez)

SPOMINU DR. IVANA LAHA

9. XII. 1881 — 18. V. 1938

Omahnila je njegova prešernovska glava, osivela v trpljenju, pa tudi v razočaranju doslednega idealista in romantika. Še pred tremi tedni je pisal: »Dolenčeve stoletnice se je treba spomniti temeljiteje. Treba je pojasniti njegov pomen današnjemu rodu. Nobena stavba ne sloni na enem samem stebru. Tako tudi v slovstvu. V našem še posebno... Če bom mogel, napišem sam nekaj vrst. Toliko bi imel še povedati — storili bodo drugi — za menoj. Rad bi rešil pred smrtjo še marsikaj...«

Smrt — beseda, ki jo je v zadnjih mesecih tolikokrat omenil in zapisal, je bila tudi poslednji krik iz njegovih ust.

Z velikimi, izredno visokimi črkami je napisal svoje misli za stoletnico Dolenčevega rojstva v prvi majski številki. Bil je njegov zadnji prispevek — in najbrž njegov zadnji rokopis.

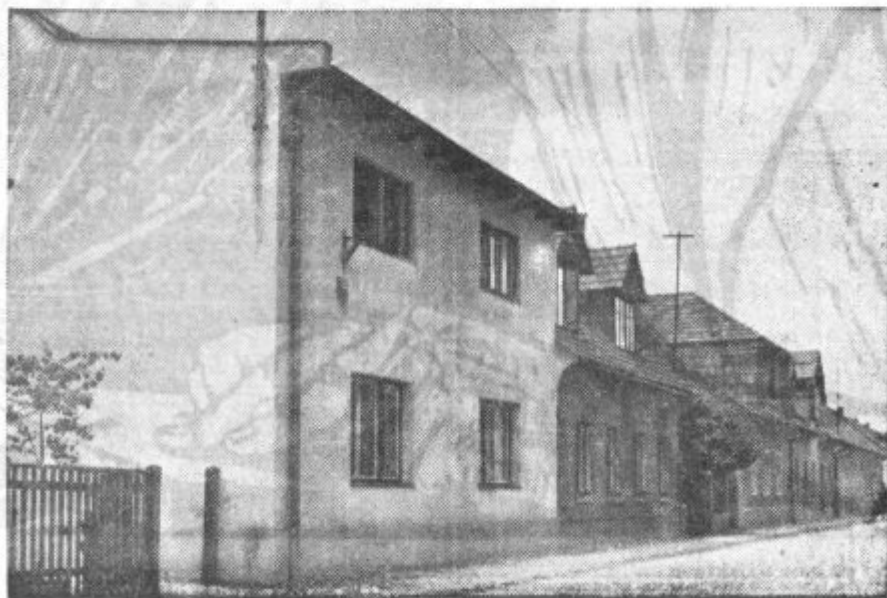

Razmeroma zgodaj sem se seznanil z njegovimi spisi, ki so mi ugajali zaradi lepega pripovedovanja, še bolj pa

DR. IVAN LAH

mi je bila menda vseč zmes romantike in realitike, ki je prepletala njegove dolenjske povesti. To je bilo v dobi mojega »romantičnega svetovnega na-

Hiša v Dornštreni ulici, kjer je preživel pisatelj zadnja leta

Zadnja slika dr. Ivana Laha

ga je imenoval dr. R. Krivic. Tisto v Mariboru je bilo nekoliko kasneje. Bil je poln načrtov, ki so se dali le deloma uresničiti. Pridno je pisal v novine, se kljub rani udeleževal družabnega življenja in govoril, da je za literaturo še dovolj časa. Kmalu je uvidel tudi on, da Maribor ne more biti ono, kar je pričakoval od tamošnjih »odločilnih krogov«.

★

V tistem letu sva se udeležila skoraj enomesečnega izleta jugoslovenskih novinarjev v češkoslovaško republiko. Tedaj sem ga spoznal поблиže. Ves čas je bil razigran, kakor ga še nisem videl, pa tudi pozneje, čeprav je bil včasih v družbi pokojnega ravnatelja Juga, dr. Pavla Karlina in drugih zvestih »muršketirjev« ves dobre volje do ranega jutra, če je bilo treba. Z Branislavom Nušičem, ki je bil tudi z nami, se nista posebno razumela. Šele ob koncu turneje je izdal, da Nušić zanj ni »naraven«, ker sili preveč v ospredje. In vendar sta bila oba iskrena značaja.

★

DR. IVAN LAH NEKAJ UR PO SMRTI

zora. Pozneje sem ga občudoval kot navdušenega borca za jugoslovenske ideale. To je bilo pri »Dnevu«. Osebno se nisva poznala. »Videla sva se šele po prevratu v Mariboru, ko smo prevzeli Mariborsko tiskarno in začeli organizirati novinarstvo na naši severni meji,« je zapisal sam ob priliki lanskega jubileja našega novinstva in novinarstva, kar pa ni točno. Videla sva se, ko je nekje v Wolfovi ulici ležal na naslanjaču in pisal za »Jugoslavijo«. Tedaj sem se mogel prvič prepričati, da je zares »trdovraten idealist«, kakor

Po preselitvi v Ljubljano vzlic temu, da je slednjič dobil stalno profesorsko mesto, ni mogel zatajiti svojega publicističnega gona, ki je nedvomno škodoval njegovemu pisateljskemu persusu. Kjerkoli sem bil v redakciji, povsod sem dobil njegove rokopise. Če je imel kaj povedati, je zmerom našel list, ki je objavil njegovo opozorilo, klic ali svarilo. Pa tudi sicer je rad pomagal z nasveti ter se večkrat iniciativno uveljavljal pri uredniškem delu. Bil je vedno na straži, kadar je šlo za napredno, narodno ali svobodoumno stvar. Ce-

bo k »Jutranjim Novostim«, ki jih zaradi njih ozadja ni spoštoval, je priharjal, da so priobčile njegov protest ali opomin, kadar ni mogel z njim drugod v javnost. Bil je predvsem idealist. Kot tak je moral pač doživeti tu ali tam vsaj bežno zamero. Če kje niso mogli ali hoteli uvideti, da ima prav, je menil: »Generala ne vidijo vsega«.

★

Letos pred pomladjo sem stopil zvečer po delu v tramvaj. Začudil sem se, ko sem zagledal v vozu dr. Laha, saj smo vedeli, da »je njegove moči, ki so bile na videz še tako mlade, razjedala bolezen« (dr. Lah o dr. Tavčarju). »Iščem ljudi,« je dejal, »k Slamiču grem. Povsod sama politika. Še politika ne«. Njegov blede obraz se je tresel. Rad bi ga bil poslušal, pa je na Ajdovščini vstal in rekel: »Nikamor ne pojdem.« Počasi je izstopil. Kakor senca je ostala njegova postava na prometnem otoku v tihem večeru.

Ob desetletnici Jugoslavije je posvetil svoje delo svetlemu spominu borcev

za osvobodjenje in ujedinjenje, ob dvajsetletnici države, za katero je delal in trpel, je moral leči v njeno zemljo — v času, ko je imel še toliko povedati mlademu pokolenju o bojevniki in možeh, »katerih grobovi so oni svetli grobovi, ki svetijo iz preteklosti v bodočnost, njih dela so sklad naše narodne kulture, v njih se je iz slovenske zavesti glasila misel slovanstva in svobode.«

Iv. Podržaj

PRISPEVKI DR. IVANA LAHA V NAŠEM OBZORNIKU

Kralj Matjaž pri ogrskih in galiških Rusih (knjiga, 1, str. 131) — Kako so si to zamisljali avstrijski generali (6:612) — V jutru vstajenja (9:369) — Dogodek s Paviom Pavlovičem (9:539) — Na romunski Marni (11; 184) — Vihar v koloniji (12;151) — Dvoje zgodovinskih sporočil o kosovski bitki (13;794) — Knez Pribina (14;176) — V češkem raju (20;311) — Ob stoletnici smrti pesnika »Maja« (20;300) — Radikalno novinstvo pred vojno (22;168) — France Štajer (22;252) — Delo dr. Hinka Dolenca v našem slovstvu (23;274).

»BRUNKA« V ČRNOBALJSKEM KOLU

Z belokrajskim narodnim blagom so seznanili svet že J. Kobe, I. Šašelj, I. Navratil, pa zopet dr. J. Lokar, dr. N. Zupanič, Fr. Marolt, B. Orel itd. — Brunka črnomaljskega kola je v zvezi, kakor menim, celo že z germansko Albruno ali Alfruno (morda žena; Hellscherin, bistrovitka). — dočim »žefranček« metliškega kola ne more biti starejši kakor iz 13. ali 12. stoletja, ker prej v Evropi žafran sploh ni bil poznan; najbrž bi se morala beseda glasiti: zobunček, t. j. plašček.

Tako dr. M. Malnerič v Dolenjski številki Trgovskega lista 13. aprila t. l. — Ker me je pred malo tedni znanec vprašal, kaj pomeni izraz »brunka«, češ da ga njegov sin v osnovnošolski čitanki ne razume, bo nemara prav mnogim ustrezno, če se ta pojem razbistri.

Besedilo za ples po navadi ni kdo ve kaj učeno. Misli so v precej rahli zvezi med seboj. Tako lahko stoji žefranček namesto zobunčka, ki ga Pleteršnik pozna pod: zubanec = bela ženska halja brez rokavov, segajoča do kolen. Miklošič primerja srb. zubun, madž. zubony, tur. zebun. Verz namiguje bržkone na svetlo barvo, simbol veselja. Predstavlja jo rastlina žafran pri Metličanih, medtem ko Črnomaljci v usta jemljejo drugo svetlo rastlino: belo brunko. Wolfov D.-sl. V. 1860. ima pod značko Wrucke = kavra, brukev. Poleg tega navaja na Kohirabi, kjer vidiš: podzemelj-

ska koleraba, kavra, kapusa, po poljščini in ruščini brukev, srbsko broskva.

Slovani smo si to povrtnino izposodili od sosedov. Srbska broska, ki jo Vilharjev sh. sl. slovar 1927. tolmači s »kapusc«, je latinska brassica, kakor broskva v leksikonu »Minervi« 1936. Slovenska kavla, v mojem narečju kavlja, se v Pleteršniku zvraca na romansko podstavo (caulis, cavolo). Tako si mislim brunko potvorenjeno iz Wrucke. Sekundarni nosnik pred goztnikom k ali g ni prav nič nenavadnega: janka, nem. Jacken; štenge, nem. Stiegen; pinka, nem. fick'n ali ital. fica (figa), štajersko mlejnko, mleko, itd. Tretji možni vir za to neznanko bi bil isti tuji koren, iz katerega nam je pognala cerkvena Bruck, Brücke, to je most, nazvan v metliškem kolu: prungar. Ker pa je most delan iz »repe šmitane« (glej Štrekijevo zbirko Slov. nar. pesmi), je v tej otroški igrici morda pomešano oboje — most in repa. Le Malneričeva Albruna se mi zdi predaleč.

A. D.

Mi nismo velik narod, a izpolniti smo svojo dolžnost kot del velikega naroda. Kakor človek mora imeti tudi narod svoje cilje in ideale, da izpolni svoj namen na zemlji.

Dr. Ivan Lah

PANI ZUZANA GAJDOŠ KONČULIK

ANDREJ DEBENAK

Se pred večerom se vrnemo po drugi cesti skozi gozd do Liptovskega sv. Mikulaša, kjer vstopimo v vlak in se odpeljemo najprej daleč za Margecane ocenjevat krasoto Slovaškega Rudogorja. Do Margecan, dokler nas vodi glavna železnica, je potovanje zelo obetajoče. Zasloni neprodirnih megel so nam tokrat zatajili najkrasnejši pogled na Visoke Tatre. Od Margecan do Gelnice še tako nekoliko kilometri uha-jajo. Toda največjemu sovražniku ne privoščim, da bi potoval z vicinalko iz Gelnice do Smolnika. Nismo se peljali hitreje kakor 6 km na uro. Na postajališčih si mogel izstopiti, pojesti in popiti v bufetu, porazgovoriti se z domačini. Še sreča, da so vstopili prodajalci in kupci s sejma in si nazorno pripovedovali o dnevnih dogodkih. Polne košare so skladali iz velikih oprtnih rut in jih tlačili pod klopi, k oknom, na hodnike. Ženske so si zrahljale bele rute z našitimi krajniki, otroci pa so odkrili žepe da bi našli škroniceljne. Starčki prestari, toda v živo obriti so začeli dimiti s polno paro, da smo pripoznali upravičenost nekadijskih oddelkov.

Zraven mene neka nesrečna, izmučena pani zaupa svoji sosedni trpljenje in žalost z možem, ki se ne vrne domov, ali kako pri panu Hochfelderju zapije denar, ki ga je izkupil za tele.

Trgovci in kupci so izstopili. Po tej kratki progi smo se vozili že tretjo uro. Lokomotiva, ki nas je vlekla, je bila malo večja kakor otroška igračka. Za njo sta šaljivo poskakovala dva vozička s štirimi potniki. Pred krizo je bil tukaj bogat industrijski kraj. Danes se peljemo mimo tovarne, v njih se ne dela, opuščene so opekarne in rudniki, ubožale vasi.

Izstopimo v Smolenski Huti in odri-nemo po dolini potoka okrog zaprtih in napolzaprtih plavžev črez Smolnik do Uhorne, ki že leži pod Slovaškim Rudogorjem in ki je tudi cilj današnje poti. Na prvem domu v Smolniku nas pozdravi napis, da je tu zabranjeno piti vodo, da imajo tu svinje rdečico in psi kontumac. Za prvi vtis je to zadosti.

Smolnik sam, če bi ne imel okrožnega urada in velike tobačne tovarne, ki redi ljudi od blizu in daleč, bi bil le velika neurejena vas. Življenje teče

MATI Z OTROKOM (župa liptovska)

leno, razen edinega kina te nič ne vleče in ne vabi, ni atrakcij.

Radovedni smo na Uhorno, kamor nas je zvalil prijatelj Slovaček, vulgo Joco. Na postaji nam je stiskal desnica in zdaj nas je odvedel po cesti za Smolnik okrog jezera. Hladno jezero je to med senčnimi bregovi. Veliko je in tiho. Na bregu stoji hotel, na njem še na prvi pogled ne razpoznamo, da je obljuden le in le z Madžari. Veselimo se na jutri, na kopanje, v blagi nadeji, da prestane deževati. Po tednih in mesecih suše nas iznenadi ta kraj s temeljitimi nalivi, pred njimi, — sodimo po ogromnih množinah blata in številnosti mlakuž, — so bili poprej še mnogo izdatnejši. In res smo informirani, da se je ta pokrajina izmuznila redu Srednje Evrope, da tu lije in lije že od velike noči in da s tem zelo trpi obisk tujcev.

Zagrtnjeni od pet do glave in zdelani smo prilezli do vasi. Nastanili smo se pri Zuzani-Gajdoš-Končulik-Sestakovi. Vprašate, zakaj takšna potrata v imenih? Bila je pani Zuzana Gajdošova in razen nje še mnogo drugih Zuzan Gajdošovih v vsej Uhorni. Ker in

prebivala na koncu, zato Končulík in ker je njen mož imel šest prstov na levi roki, zato Šestakova. Vrtimo z glavami. Toda naš Joco, ki je slučajno advokat, govori dolgo o tem, da takšno sprejetje priimkov pridobi veljavnost in da se človek more z njim do konca uradno podpisovati.

Vzeli smo to na znanje in se vlegli na paradno posteljo pod večno luč. Tega večera si nismo upali proti večni luči nič ugovarjati, toda ker smo bili zbiti, smo zaspali v zahvalo ogromnim pernicam pod seboj in nad seboj do jutra. Drugega dne smo si vendar dovolili onajati babičino občutljivost z izjavo, da si svetilke pri glavi ne privoščimo. Toda nismo izgubili nič zaupljivosti dobre starke, ki nas je natančno seznanila z razmerami v vasi in s svojim lastnim težkim življenjem. Moža ji je ubila v neznatnem prepiru sosedka z vilami. Bila je oproščena in starka ji je odpustila. Od tega časa, bilo je to pred osemnajstimi leti, je izgubila v vojni dva sina in sedaj so ji odpeljali hčer na operacijo zaradi slepiča.

Babička se jekesala, da »paní doktorova« ni prišla nekoliko dni prej. Bila bi pregledala pacientko in morda tudi zabranila operacijo. Ko ji je od naše družbe profesorica »paní doktorova« razsvetlila, da »ni od tega«, je mahoma izgubila vse zaupanje, ker babička je bila popolnoma konkretna duša.

Ko smo starki razglasili, da bi jo radi imeli na fotografskem posnetku, je bila navdušena. Takoj je prinesla s podstrešja nošo, poklicala bližje in oddaljenejšje sorodnike in začela ceremonije. Fotografije, kakor sem naknadno ugotovil, niso, kot se v podobnih slučajih dogaja, — dobro uspele.

Paní Gajdoš-Končulík-Šestakova je bila resolutna, vesela ženska. Na glavi je nosila še robec s krajci in v nedeljo, kadar ni odšla v Smolnik v tobačno tovarno, si je oblekla nabrano rdeče krilo in predpasnik s traki. Tako smo jo tudi srečali v nedeljo pred cerkvijo na hribčku, kjer se je zbrala vsa slavnostno naparadena vas. Stari ljudje še v celotnih nošah, mladež že »pogospodena«. Fantje so si pustili za slavnost samo našite srajce in peresa za klobuki. Ko so me videli z aparatom, so poslali docela urejeno dvočlansko deputacijo, željno tofografiranja. Posnel sem vse, skupino za skupino in posamezno.

Tu pred kočico kakor iz sladkorja se-

di dedek, vaški filozof. Iz žepa našitega kožuha mu gleda nebeklič (velika mašna knjiga), klobučevinaste faldovke se leskečejo od čistoče. Sedi tam pred domom, ne da bi se premaknil, s stoječim obličjem starih Slovakov in premišljuje danes, tako kakor pred petdesetimi leti o božji besedi, katere se je načrpal na vrhu — v cerkvi.

Po maši. Zreli, dorastli se važno odpravljajo do svojih domačij, mladina se je razpodila v skupinah ali po pari. Dekleta si v zadregi povlačijo konec predpasnika in duhajo v dišeče šopke. A mali paglavci skačejo čez kozla in kotalijo sod skoraj od cerkvenih vrat.

Toda mi se že za nič več ne zmenimo in odidemo v Smolnik uživat »madžarsko pogostitev«. Kdor noče, ni treba verjeti, da tam gostilničar, po rodu in čutu Madžar, toda popoln gostitelj daje 4 jedila po količini in kakovosti in s prirodno cigansko muziko samo za 9 Kč. Razen teh konkretnih užitkov smo še spoznali vročo cigansko nagnjenost na prvi pogled v podobi devetletnega črnega umetnika, ki je hodil od tega časa za nami kakor psiček, dokler ga nismo fotografirali in mu nasuli rops dropsa polne pesti.

DEČEK (gemerská župa)

Na bregu jezera v Uhorni je majhen hotel. Nekoč, ko nas je v gozdu zatekel naliv, smo se potuhnili v jedilnico in ker ni prenehalo deževati, smo ostali na večerji. Drugi dan smo zopet prišli in tako smo postali dnevni gosti. Pri tem smo spoznali v njem nekdanjo madžarsko elito, ki je tu preživljala v žalostnih preostankih slavo nekdanjih tu stanujočih letoviščarjev. Bile so to samo ženske, tako od 50 do 80 let, še nalepoticene nabarvane, v oblekah z volani. Ob 10 uri so si same pripravile nekakšne različice na bregu jezera, toda opoldne so popile le čaj z vinom, da si ohranijo vitkosti. Popoldne patience in šepete klè-

pete, pa izprehod okrog jezera. V očeh so jim še dremale nedavne pustolovščine.

Bivanje v Uhoru se je nagibalo h koncu. Razdali smo povsod svoje naslove in jih jemali od svojih znanih, poslovlili smo se milo in potovali s prav tako hitrostjo kakor sem, do Gelnice, Margecan in Poprada, odkoder smo hoteli deloma do Dobšine, deloma k Visokim Tatram, katere smo kot radostno presenečenje pripravili na konec. V Poprado nas je zapustil Joco. Iz Poprada vozi avtobus do Dobšinske ledene jame. Tokrat ga nismo prezrli, ker peš bi cesta trajala 45 km.

SREČANJE S SMRTJO

DR. IVO SORLI

V vodilnem listu večmilijonskega mesta je izšel ta-le oglas: »Mlado, bogato, izobraženo in lepo dekle je pripravljeno vzeti tistega gospoda iz boljših krogov v starosti ne čez 40 let, ki je (ne pretehtajte vsako besedo!) v kakršnemkoli pčložaju že gledal smrti naravnost v oči in bo znal to tudi dobro povedati. Dopisi najpozneje v enem mesecu na upravništvo tega lista pod geslom: »Srečanje s smrtjo.«

Ta nenavaden poziv je stal v zmer-nih črkah sredi cele, drugače prazne strani, da se je takoj videlo: čudni in-scerentki ni treba štediti; kajti taka kaprica v takem listu je stala že majhno premoženje.

Pa se je oglas pojavil še enkrat in še enkrat, a drugi, vmes tudi največji listi, so stvar z veseljem pograbili, tako da se je raznesla tako rekoč po vsem svetu.

»Kaj bo to vse sama prebrala?« se je za kavarniško mizo zasmeljal urednik odlične léposlovne revije. »Nekaj let po taki vojni, kakor je bila zadnja, ji ne bo zmanjkalo kvalificiranih ponudnikov! In naposled bo dobila tistega, ki bo znal še najbolje — lagatil« je menil suh novinar.

»Ne verjamem,« je zmajal z glavo mlad dramatik »Oglas je gotovo nalašč tako skop in je treba — sama pravi — vsako besedo dobro pretehtati. Poglej, tu stoji: gledal smrti naravnost v oči! Od tvojih bojevnikov v svetovni vojni ne more tega trditi niti vsak tisoči; če še upoštevaš, da moraš

dogodek tudi dobro povedati, bi dejal, da naloga ne bo tako enostavna.«

No, tudi mladi dramatik je prezl še dokaj okolnosti. Tako na primer, da so poklicani samo »boljši ljudje«, ki pa so do življenjske dobe štirides-tih let večinoma že vezani: poročeni ali vsaj zaročeni ali pa jim do take vrste »nagrade« (bodisi, ker denar sami imajo, bodisi ker ga po svoji naturi ne potrebujejo) vsaj toliko ni, da bi tvegali svojo »srečo« z žensko, ki že od daleč nekoliko po histeričnosti diši; ali pa končno, da so za tako »pri-povedovanje« preveč leni, če ne celo nezmožni.

Vsekakor je res, da je mlada dama v teku tistega meseca prejela z vseh strani sveta samo okoli sto dopisov. Od teh jih je nad osemdeset odstotkov takoj odpravila, ker so v njih res po večini bivši bojevniki pripovedovali svoje bolj ali manj dolgočasne historije, trinajst odstotkov pa jih celo po njeni sodbi sploh ni znalo pisati.

Ostalo je torej še sedem zgodb, ki jih je vzela v resnejši »pretres«.

Ker je odločalo mlado dekle, bi človek dejal: ko je že taka, bo najbrže res gledala, da »nepriustransko« izbere dva, tri, a potem bo vendar zahtevala najmanj še — fotografijo.

Toda ne! Kakor »žirija«, sestavljena iz desetih z učnostjo, modrostjo, si-vostjo in naočniki oboroženih starcev, je razsodila!

Dano vam na priliko, da še vi sami uganete, kdo je za plačilo dobil to res mlado, res bogato, res izobraženo in res lepo mladenko.

Prva povest

Spoštovana gospodična!

Moja povest je iz vojne. Toda zavedam se: Vam pogled v tisočero topovskih žrel, v deset tisoč mitraljeznih, pa še milijone puškinih cevok ne zadostuje. Dobro — poskusiva z eno samo samokresno luknjico! Zgodba pa je ta:

Jaz sem rezervni poročnik ene izmed tako zvanih »centralnih sil«, prideljen aktivnemu oficirju, ki jim v ti armadi pravojo stotnik. V okrilju črne noči smo se bili prisleparili čez de-ročo reko in stojimo sedaj, še dovolj dobro skriti za gostimi živimi mejami, pod položnim gričem, na katerem so sovražniki naravnost odlično utaborje-ni Srbi. Naš »namen« je — seveda po povelju nekoga, ki sedi tam zadaj sredi varnega zaledja — še dopoldne zavzeti ta grič.

Oni tam gori nas še niso opazili. Sicer je včasih »za vsak primer« priletela kaka krogla in imeli smo tudi že dva mrtva in tri ranjene, a drugače smo se še precej »dobro počutili«. Toda, seveda, mi smo za enkrat še samo »čakali«.

Čakali — česa? Povelja našega stotnika, da se zaženemo tja gor. In česa je čakal stotnik? Spet drugega višjega povelja? To bi bilo dobro. Zanj namreč. Da bo vedel, prav kdaj naj da ukaz. In bi tudi vedel, zakaj ga je dal. Toda tu — saj nismo imeli z našimi tam zadaj prav nikakih zvez — je odločal edino on sam.

In je vendar čakal. Česa, pravim? Da se tam gori kaj spremeni — da se na primer odpre zemlja in te ljudi požre? Ali da se uprejo poveljniku? Ali da jih njih višji sami odpokličejo? In sicer ali zato, ker izvedo, da smo mi tu in se nas prestrašijo, ali pa ker ne izvedo in bodo sprevideli, da te vzpetine itak ni treba stražiti? Sto možnosti je bilo. In — nobene. Tudi on je moral vedeti, da ni nobene. In je vendar čakal. Saj to je grozno — morebiti zanj še najbolj — da sam ni vedel, česa. Vedel je samo, da bo tisti ukaz moral dati. V pol uri, eni uri, najpozneje v dveh, če naj bomo »dopoldne« že gori.

Veste, gospodična, v vojni človek marsičesa ne razume in zopet razume marsikaj, česar drugače ne bi. Tako na primer se včasih začudiš, kako da smejo drugi tako popolnoma zagospodovati nad tistim, kar je vendar nekaj

temelj vsemu ostalemu in ti je prav zato najbolj dragoceno: nad tvojim življenjem. Na drugi strani pa spet umeš, da je to »naravno«: naposled si samo drobec, ki mora služiti skupnosti, in so to ljudje občutili celo v najbolj »individualističnih« dobah (kakor sta se kolektivizem in individualizem sploh vedno zelo prepletala). Priporočati je samo, naj bo stvar, za katero gre, takšna, da se vsak posameznik čim bolj rad in zato potem tudi bolj popolnoma spremeni v drobec ter kot tak vse položi skupnemu idealu na oltar.

To na splošno. Pri posameznih podjetjih pa se ti zahoče, naj ta, kateri v imenu skupnosti razpolaga s tabo — drobcem, poskusi tebe kot naposled neke vrste dobrino uporabiti čim bolj »gospodarski«: doseči s teboj čim večji skupni uspeh. Zato imaš, če te nespametno »trati«, morda celo pravico, da se v imenu »višjih interesov« upreš.

In zdaj pogledjte: tu spodaj nas je dve sto petdeset, in sicer — spodaj; tam gori, a še za betonskim obzidjem in s strojnicami med linami, jih je najmanj tisoč — to nam je točno znano. Dobro: ta hrib je treba zavzeti — če je treba, je pač treba. Ampak najprej smeš pričakovati, da te utrdbe — pa naj tudi ne zaslužijo tega imena v strokovnem pogledu — razklesti topovje. Ali pa, če to ni mogoče, da nas od tu zdolaj navali najmanj dva tisoč. Prav: pade nas tri četrtine, morda še več, a upanje je, da hrib vendar zavzamemo; da smo torej nalogo izvršili in žrtve niso bile zaman. Toda tako — tako je stvar blazna, kakor pravimo.

To vem jaz, to ve vsa četa, to ve tudi stotnik. A tudi to vemo, da se bo blazni ukaz iz ozadja blazno izvršil. Zakaj on ga ne sme preso-jati, on ga sme samo izvršiti! In če bi zdaj on padel, bi ga moral jaz!

Toda to je: jaz ga ne bil. Jaz bi zamahnil z belo zastavo in dal onim tam gori na znanje, naj pridejo po nas. Ne iz strahopetnosti — že z enakim številom bi morda poskusil — iz čisto navadnega zdravega razuma, ki se blaznosti pokoriti ne more in ne zna.

No, zdaj je še on poveljnik in zato čakamo... Ali si samo »podaljšuje« življenje, kakor baje včasih na smrt obsojeni zaprosi še za nekaj minut?

Ampak, glej — zdaj se je nenadoma stresel, zbegano ogledal po nas vseh, potegnil sabljo in kriknil svoj »Naprejš«

Tu — saj ne morem drugače in prav nič nisem prej premišljeval — stojim jaz pred njim in pravim:

— Gospod stotnik! To nima smisla! To je norost! To je zločin! Premislite vendar!

Oči se mu razširijo, nekaj časa brezizrazno bulji vame, potem se smrtno bled zapoteče proti meni:

— Kaj to pomeni? Kaj hočete s tem?

— Samo prositi vas, da še enkrat presodite, gospod stotnik. Pogledjte te može — dve sto petdeset jih je še, čez pol ure niti eden ne bo več živ. In kdo bo imel kaj od tega?

— Vi se ustavljate mojemu povelju? Na samem bojnem polju!

— Jaz se za enkrat še ne ustavljam vašemu povelju. Samo še enkrat vas resno rotim: premislite!

Ze dviga samokres. A tudi jaz imam svojega v roki in ga dvigam.

Tu iz vrste za nama besen glas: »Gospod poročnik! Ali naj ga počimo, hudiča?«

Obema hkratu se roka povezne, oba hkratu se ozreva tja. Toda saj ni samo eden — vsi divje čakajo, da rečem besedo, samo prikimam.

Zdaj se zavem: zaigrali smo življenje. Jaz in oni — oni in jaz. Toda treba je samo migljaja in smo spet rešeni: kdo bo o tem pozneje govoril, če smo vsi krivi; in kje še je naposled tisti, ki nam bi sodil?

Toda spet ne morem. Ne — za nobeno ceno ne!

»Fantjel!« zakričim, »Naprej! Posku-

simo — če bomo videli, da ni mogoče, bo še vedno čas! In kar je zdaj med gospodom stotnikom in menoj — to so najini posli! Razumete? Naprej!«

In glej — dečki res že plezajo za nama. Zakaj midva sva nekaj časa prva — po skoraj navpičnem žlebu pod najbližjo vzboklino se vzpenjamo, do kamor krogle od tam zgoraj za enkrat niti ne morejo. In stopava vštric. Toda komaj da gledava navzgor: drug drugega oprezava vsak s svojim že napetim samokresom v rokah... Zakaj to veva: oba živa ne moreva, ne smeva priti do vrha — vseeno, če od zgoraj ne pade niti en strel. Zdaj ni več usmiljenja: za življenje in smrt grel Ti ali jaz!

Ze sva na robu vzpetine; odtod se svet nekoliko bolj položno nagne proti nizkemu obzidju tam gori. In zdaj so nas oni tudi že opazili: toča krogel se vsuje na nas.

Toda midva imava še vedno opravi ti samo drug z drugim. Za hip sva se celo ustavila in pogledala. Nemara je bil to vendar že — Vaš »pogled smrti v oči?« ...

Njegov je bil obenem — zadnji. Ta hip ga je podrlo. Samo z rokami je še zakrillil, divje, besno kriknil in telebnil. Sekundo pozneje se je vsa četa ustavila, a na vseh bajonetih so zavihrali beli robci.

Jaz nisem rekel, da ne. Edino tako je seveda tudi mogoče, da sem Vam to napisal.

SLOGAN

Beseda pomeni bojni ključ po škotskem višavju. Zadnje čase jo uvajajo v franco. ščino kot soznačnico za geslo, krilatico. Tako je francoski narodni odbor svetnikov za nvanjo trgovino razpisal natečaj za jedrnaté izreke (concours de slogans). Na prvo mesto so prišle te misli:

A commerce mondial, bien-être national.

Pays qui s'isole, s'étiole.

Frontières fermées, pays affamés.

Commerce extérieur, bien-être intérieur.

Po naše bi se to dejalo:

Svetovna trgovina, narodna dobrina.

Kdor se osani, spi na trdi slami

Če se meja zapira, ljudstvo hira.

Zunanja trgovina, notranja blaginja.

Ta natečaj je značilen in razodeva, da na Francoskem smatrajo kupčevanje z inozemstvom za bistven prispevek notranjemu blagostanju države.

PURAN V ZDRUŽENIH DRŽAVAH

Burkeži ali sladokusci (če jih USA pozna) so ondan predlagali, naj se s puro nadomesti v narodnem grbu orel razprostrtih peruti, kakršnega vidiš po javnih poslopjih velike republike. Saj »turkey« (kavrač) je bolj naroden ptič kot orel, ki ga je že tako malo, da bo kmalu izginil. Tega nasveta niso zamerili, ker ga štejejo za praktično šalo, practical joke. Seveda pa je morák priljubljen šele, kadar je lepo pečen in razčetrjen. Malo je poječin, kjer ne bi postregli s slastnim pičulatom, kakor se po furlansko govori v Gorici o tem kavreju. Kolikokrat vidiš pred kako kapelico v New Yorku ali drugje napovedano kosilo »turkey dinner« na korist podpornemu skladu župnije! Tujcu, ki ga po ameriških domovih sprejemajo s prekomorsko prisrčnostjo in širokogrudnostjo, gotovo dajo pokusiti nadevanega purana. k

ZNANOST V DŽUNGLI

J. W. VANDERCOOK — F. MAGAJNA

Kadar beli človek razmišlja o »magiji«, zlasti o magiji primitivnih prebivalcev gozdov, ki žive v vročih krajih ekvatorskega pasu zemlje, je vselej prepričan, da gre za zvijačo in prevaro. Čarovnik ali vrač med divjaki je njim, ki ga ne poznajo, pristen slepar, ki živi na račun svojih praznovernih rojakov. Jaz pa, ki sem preživel mnogo mesecev med prebivalci gozdov v Južni Ameriki in Zapadni Afriki, vem, da je divjakova magija nič manj in nič več nego njegova znanost — neumljiva in čestokrat tako nadnaravna znanost, da si je beli človek ne more niti predstavljati. Pa je kljub temu uporabna, koristna in praktična znanost, ki se jo mora črncem dolgo učiti.

Vzeli bomo za primero znameniti zdravniško magični postopek, ki ga imenujejo »kačji urez«. Le-ta se med dvajsetimi tisoči surinamskih črnokožih Bušmanov redno izvršuje in je temu splošno znan. Strupene kače v gostih guianskih gozdovih niso sicer tako strašno številne, kakor si morda marsikdo, ki ni bil tam nikoli, domišlja, pa so le vedno preteča nevarnost.

»Kačji urez« se imenuje rešilni postopek. Ob določeni fazi lune se napoti čarovnik-medicinec h kakim gozdni goličavi, ki je oddaljena od vasi. Tam odseka ujeti labariji — izredno strupeni kači, ki spada v rod gadov — glavo in rep in v posebni posodi praži oboje nad počasnim ognjem. Polagoma dodaja pražeči se gmoti skrivnostnih zelišč, ki jih poznajo le on in drugi člani njegovega poklica. Ko se vse spremeni končno v ogljen, sajam podoben prah, je čudoviti lek narejen. Vsakih šest ali osem tednov dobi ščepec tega praška vsak mož, žena in otrok rodu in si ga vtire v kri sk. z. malo urez v žili privednici na roki ali nogi. Od tega trenutka dalje je človek za dobo šestih ali osmih tednov popolnoma varen pred najstrupenejšimi kačami. Vsaka kača, ki mu pride v tem času na pot, otrpne v njegovi bližini in v tem stanju je seveda povsem nenevarna. Tako cepljen Bušnegro sme prijeti v roke najhujšo strupenjačo in početi z njo, kar ga je volja.

Kaj je in kako učinkuje ta »kačji urez«, so evropski znanstveniki že nestetokrat preiskavali, pa ga še danes ne

razumejo. Nekateri pravijo, da je paralizujoči učinek posledica posebne vonjave, ki prihaja iz kožnih luknjic cepljenega človeka. Človeškemu nosu je neobčutljiva, kačam pa baje močno diši in jih omamlja. Morda je to res, morda ni, dejstvo je pač, da ne vemo. Mnogi belokožci v obalskih mestih zaničljivo vihajo nosove in zasmehujejo divjaško »magijo«, kadar so pa primorani potovati v džunglo, ne pozabijo nikoli poslužiti se injekcij divjaškega medicina.

Nečesa podobnega se poslužujejo domačini liberijskih gozdov na zapadni obali Afrike, a mesto injekcije imajo pripravljeno neko kašnato mazilo skrivnostne sestave, ki si ga namažejo po golih nogah, preden odidejo v kraje, kjer je mnogo strupenih kač.

Primitivna magija vsebuje na tisoče in tisoče formul, vse skrivnostne, pa vendar neovrgljivo uspešne. Izredno malo vemo mi o njih, kar je umljivo. Zaradi hitrega prodiranja civilizacije čuvajo stari domačini svoje skrivnosti z največjo skrbjo, saj so le-te edine, ki jim še dajo nekaj prednosti pred zmagovalci. Največji vzrok pa je še naša domišljavost. Tako smo zaverovani v nezmožljivost lastnega znanja, da se nam ne zdi vredno pogledati, če se ni morda ljudstvu drugačne barve posrečilo v teku dolgih dob ukrasti kaj dragocenega iz skrivnostne delavnice prirode.

Treba bo še mnogo skupnega dela, preden bodo uresničeni vsi ideali omih, ki so se za to državo borili, delali, trpeli in umirali.

Ne pozabite, da včasih vse junaštvo ne pomaga, če naletimo na premočnega sovražnika.

Dr. Ivan Lah

VETERINAR I. ROSTIAL

Okoli leta 50. po Kr. r. je objavil L. Iulius Moderatus Columella (iz Gad v južni Hispaniji) svoje »Kmetijstvo« (»De re rustica«) v 12. knjigah. V VII. knj. rabi izraz »medicina veterinaria« za živinozdravniško stroko, v 6., 7. in 11. knj. pa besedo veterinarius za živinozdravnik. Ta izraz, ki je torej vsaj 1900 let star, so prevzeli skoraj vsi narodi (nemški Veterinär, laški veterinario, franc. vétérinaire, ruski, bolgarski, srbski in romunski veterinar itd.). V nekaterih jezikih se rabi latinski izraz z domačim pristavkom: angleški veterinary surgeon, t. j. vet. ranocelnik ali kirurg, ruski veterinarnej vrač, t. j. vet. zdravnik i. dr. Romuni so pisali nekdanj vitarinaru, kot da bi bila beseda izvedena iz rom. vita = žival.

Latinska beseda je izpeljana*) iz veterina = vprežna živina, ta pa je po Waldeju (Latein. etymolog. Wörterb., 2. Aufl., 1910, str. 830.) iz veterina; prvotni pomen

*) Kleinpaulova izpeljava iz it. vetturino = voznik (odn. iz lat. vectura = vožnja) je le slaba šala.

je: enoletna žival (ki se že da vpreči); primerja se grški etos (iz vetos), albanski vjet, staroind. vatsás — vse = leto. V Oreljevi zbirki lat. napisov (»Inscriptiones«, štev. 4229) je za veterinarja izraz medicus iumentarius, pri Valeriju Maksimu pa medicus equarius (ker je zdravil pred vsem konje).

Nemci so vpeljali že zdavnaj izraz Tierarzt, ki so ga prevedli v svoje jezike drugi Germani (razen Angležev), Slovani, Madžari in drugi: nizozemski dieren-arts, danski dyr-læge, švedski djur-läkare; poljski lekarz bydłocy (bydło = živina), češki zvěrolékař (pred 100 leti zvířecí lékař, dobytčí l.), slovenski živinozdravnik; okrog l. 1843. je pisal Bleiweis zdravnik za živino, živinski zdravnik (tako tudi Vodnik ok. 1815.), l. 1858. Drobnič živinski lekár; l. 1860. Cigale »vrač ali zdravnik za živino, sh. marven[sk]i lekar, živinar; madžarski állat-orvos, barom-orvos, marha-gyógyász, itd.

Ruski konoval in poljski konowal (v dialektih popačeno konokone-, koni-fal) označuje nešolanega »konjskega padarja«, prav za pravi podkovnika, ki konje tudi za silo zdravi in kastrira; Brandt in Berneker mislita, da tiči v drugem delu glagol valiti (če hoče tak »konoval« žival

ZMAGOVALEC

skopiti ali operirati, jo mora najprej podreti, zvaliti na zemljo). Tak mož se je imenoval nemški Kurschmied, (od kurieren = zdraviti), v Nemčiji tudi Fabneuschmied, franc. maréchal-expert, angl. farrier (preko franc. ferrier iz lat. ferrarius); Cigale je predlagal (l. 1860.) »živinozdravni kovač ali »kovač-vrač.

Srbski izraz šugar, izveden iz šuga = garje, je menda nekoliko zaničljiv (v Srbiji so bile garje najbolj razširjena konjska bolezen).

Iz starega veka se je bilo ohranilo nekaj grških veterinarskih pisov, ki jih je dal biz. cesar Konstantin Porfirogenetos med l. 940. in 958. zbrati. Rimski pisatelji o kmetijstvu (Columella, Cato, Varro in Celsus) so nam zapustili le pomanjkljive podatke o boleznih goved, ovac, koz in svinj; okr. l. 390. po Kr. je sestavil Pl. Vegetius Renatus iz vseh veterinarskih knjig starega veka sistematsko učno knjigo »De re veterinaria«.

V srednjem veku so opravljali v Evropi veterinarske posle kovači in pastirji, polni praznoverja in brez znanja. Le Arabci in Zidje so gradili dalje na starogrški podlagi. — Ko se je v novem veku pri kršč. narodih vzbudila vedoželjnost, so jeli najprej konja prirodopisno obravnavati. Ali šele okr. l. 1810. so začeli postavljati uradne živinozdravnike. A še pozneje se je ustanovila prva visoka šola za izobraževanje pravih veterinarskih strokovnjakov, kakršne imajo zdaj že povsod.

JETNIŠNICA ALI SANATORIJ?

Zalostno je dejstvo, da so umobolnice skoraj po vsem svetu bolj podobne jetnišnicam nego bolnicam. Zoper to se borijo že vrsto let najbolj psihiatri, ki so slednjič le dosegli, da so moderne bolnice za duševne in živčne bolezni odstranile z oken omrežje ter poskrbele za zrak, svetlobo in sonce.

Poleg teh novot, ki se tičejo več ali manj zgradb skušajo na temelju novh izkustev organizirati družabno življenje bolnikov v novi, človeka vrednejši obliki. Tako so n. pr. po nekaterih umobolnicah v ameriških Združenih državah odpravili množstveno prehrano ter uvedli neke vrste restavracijsko prehrano. S tem so dosegli izredno lepe uspehe. Jedilni listi povzročajo pri bolnikih otroško radost. Bolniki se živahno razgovarjajo o prednostih posameznih jedl. še tako flegmatični pacienti postanejo nenadno živahni ter se začno zanimati za vnanji svet.

Po umobolnicah so uredili telovadne dvorane in sportne prostore, ki se jih pacienti živahno poslužujejo. Ponekod so se talentirani bolniki organizirali v gledališke družbe, ki predvajajo lahka glasbena dela.

Zdravljenje na državni kliniki v Michiganu se ne vrši več z insulinsko terapijo. Bolnike so razdelili v dve skupini. Ene so

zdravili po stari metodi, druge pa po novi. Po natanko določenem redu se bavijo bolniki ves dan s sportom, igranjem, telovadbo in branjem. Zvečer jih razveseljuje radio. Po enem letu so mogli zdravniki ugotoviti pri tej skupini 75% več ozdravljenj nego pri skupini, ki so jo zdravili po stari metodi.

Po ameriških izkustvih zdravljenje duševno bolnih ni toliko odvisno od medicinskih problemov kolikor od blagajniškega stanja umobolnice, ki bi morale imeti številčen zdravniški material, izvrstno pomožno osebje, predvsem pa zagotovljen visok proračun. apt

KAKO JE SODIL ALFRED NOBEL O SEBI

V I. številki tednika Revue hebdomadaire je Dominique André očrtal življenje švedskega inženjerja Nobela, znanega po njegovih nagradah. Najzanimivejša stran je tista, kjer izumitelj dinamita na tujo pobudo sam sebe označuje:

»Alfred Nobel: človekoljuben zdravnik bi bil koj ob njegovem rojstvu uničil to šibko bitje, brž ko je prvič pričelo vekati. Glavna vrлина: zmeraj ima čiste nohte in ni bil nikdar nikomur v breme.

Glavne hibe: družine nima, slab značaj ima in slaba prebava.

Edina sama želja: da ga nebi živega pokopali.

Njegov največji greh: prav nič ne časti Mamona.

Tehtni dogodki v njegovem življenju: jih ni.

✱

Ali ni to dovolj in več ko dovolj? Kaj pa je v naši dobi takega, kar bi se lahko imenovalo važen dogodek? 10.000 milijonov sonc, ki se sučejo po našem kozmičnem vrtničku, nazvanem Rimska cesta, še ta sonca so neznamna in bi bila ponizana od svoje brezpomembnosti, če bi se zavedala vesoljne razsežnosti.«

NAKAZNICA NA MAST

Za začetek tekočega leta je Nemčija dobila kot vezilo maščobno karto. Vsak potrošnik se mora pri kupovanju masla, svinjske masti, slanine, loja itd. točno držati predpisov. Doslej so odjemalci mogli dobiti merico putra (200 gramov na osebo in teden) skoro le tedaj, če so bili prej vpisani na seznamu. Čeprav je Nemcem strogorednost v krvi in kosteh, so vendar posamezniki prišli na to, da so sleparili: vpisali so se pri več podružnicah in prejemale znatnejše odmerke sala, nego jim je pritikalo. Novi način z nakaznico bo dokaj otežkočil prevaro. V gospodarsko življenje se je tako vkradlo mnogopisje, ki kaj neljubo ovira podjetnost velikih pojeduhov. Ta ali oni se bo morda laglje odločil za vegetarjanstvo. (k)

FOTOAMATER

Priprave za Občo razstavo fotografije in filma,

ki se bo vršila v okviru letošnjega jesenskega velesejma v Ljubljani, napredujejo s polno paro. Od razstave, največje in po zamisli najbolj vsestranske, kar jih je bilo doslej v deželah jugovzhodne Evrope, nas ločijo sicer še trije meseci in pol in do poedinih terminov je časa še polna dva meseca, vendar je že sedaj razvidno, da bo v poedinih oddelkih uspela deloma nad pričakovanje. To velja v prvi vrsti za mednarodno razstavo umetniške fotografije (III mednarodno razstavo v Ljubljani), za katero se kaže v svetu nenavadno zanimanje. Dan za dnevom prihajajo na naslov njenega priveditelja, Fotokluba Ljubljane, iz vseh delov sveta, posebno iz Nemčije, Anglije, Amerike, Italije, Češkoslovaške, Poljake, Holandske, Rumunske, celo šopi prošenj za pogoje in prijavnice, amaterske zveze in poedina društva najvijo korporativno udeležbo svojih članov in čeprav je dal klub tokrat natisniti trikrat toliko razstavnih prospektov kakor ob svojih prejšnjih internacionalkah, mu še hudo pohajajo. Zgodilo se je celo to, česar ne pomnimo o nobeni prejšnjih razstav, da so začeli avtorji pošiljati svoja dela cele štiri mesece pred terminom (ta termin je 15. julija) in se jih je do danes nabral že lep kup, tako da bo morala razstavna žirija že začeti s svojim poslovanjem. Naj omenimo mimogrede, da pišejo fotografske revije po vsem svetu bolj ali manj obširno o tej razstavi, da izda vodilna revija nemških fotoamaterjev »Fotografische Rundschau« zanj posebno številko z deli jugoslovenskih amaterjev in da je FKL tokrat s posrečeno montažo in člankom v treh jezikih v prospektu za razstavo še bolje nego doslej poskrbel za učinkovito propagando za obisk naše bele Ljubljane in dežele.

Prav takšno zanimanje se kaže med fotografskimi založništvi za oddelek fotografskega in kinematografskega tiska ter literature. Efekt bo ta, da bodo imeli obiskovalci razstave lepo priliko seznaniti se z izborom internacionalnih fotografskih revij, zbornikov in knjig in nemara bo dalo to pobudo, da se bo začela tudi naša domača fotografska literatura razvijati bolje, nego je bilo to doslej.

Razstavni odbor je začel počasi pripravljati in urejati gradivo tudi za ostale oddelke, tako za oddelek fotografskih razglednic, naših tujsko prometnih krajev v fotografiji, amaterske in poklicne fotografske organizacije, uporabne fotografije ter amaterske in poklicne kinematografije. Glede oddelka amaterske kinematografije, ki je zamišljena v prvi vrsti za propagando te lepe stroke v Sloveniji, opozarjamo zainteresirane na razpis natečaja,

ki ga dobe na zahtevo od tajništva ORFIF, Ljubljanski velesojem.

Eden izmed glavnih oddelkov bi moral biti oddelek fotografske industrije. Tudi tu je do zadnjega termina še dva meseca časa, zato je umljivo, da končnih prijav ni dosti, vendar pa se kaže veliko zanimanje s strani industrije, ki na našem fotografskem trgu doslej še ni imela večje vloge, n. pr. francoske, češkoslovaške in ameriške. To je naravno, kajti naša banovina predstavlja v tem pogledu najvažnejšega odjemalca v državi, približno polovico porabe francoskega materiala v Jugoslaviji gre na račun Slovenije, Ljubljana porabi n. pr. dosti več fotografskih potrebščin nego neprimerno večji Zagreb, da o še večjem Beogradu niti ne govorimo, in industrija, ki se hoče uvesti na jugoslovanski trg ali ki si hoče ta trg ohraniti, mora nujno upoštevati ta dejstva. Zdi se pa, da centrale tuje industrije, ki ta čas na jugoslovenskem in slovenskem trgu nekaj pomeni, to razumejo, mnoga zastopstva, ki imajo sedeže po neki čudni logiki zunaj glavnega tržišča, zunaj Slovenije, pa tega ne znajo prav pretehtati. Denar, ki jim ga nosi slovenski amater, jim je po godu: da bi pa za organizacijo slovenskega amaterstva nekaj žrtvovali, kakor je to povsod drugod, in da bi ustrezajoče del svojih fondov, ki jih imajo na razpolago za reklamo, usmerili v Slovenijo, v prid slovenskemu gospodarstvu, to nekaterim ne gre v glavo. Vsekako je to vprašanje, o katerem se bo morala prav odločno pogovoriti konferenca slovenskih fotoamaterskih društev in odsekov, ki je tudi na programu te razstave. Treba je tu povedati, da je predstavljal organizirano amatersko gibanje v dravski banovini še pred tremi leti skoraj izključno Fotoklub Ljubljana, sedaj pa si delo že s celo vrsto organizacij in je absolutno sigurno, da se bodo po razstavi porajale nove podružnice in novi klubi kakor gobe po dežju. To organizirano silo, pa je treba upoštevati že danes!

K. K.

Kemikalije

raztopimo najbolje v topli vodi. Edino za natrijev sulfit in kalijev metabisulfit ne smemo uporabljati vrele vode. Lahko pa je mlačna.

Fotoklub Ljubljana: V torek seja eksekutivne razstavnega odbora v klubskem lokalu, v petek seja klubskega odbora in razstavnega odbora ter vseh referentov za razstavo!

Fotoklub Ptuj: Članstvo in vse ptujske amatere ter ostalo občinstvo opozarjamo na zanimivo skopično predavanje »Po slovenskih dobravah in višavah, ki ga bo imel v ponedeljek 30. t. m. g. Karlo Kocjančič iz Ljubljane.

»Photographie für Alle« priobčuje v svoji 10. letošnji številki poleg običajnega drobiža in priloge za stereoskopike tri omembe vredne članke: »Foto in vodni sporte«, »Svetlo ozadje« in »Kaj je žurnikarski foto«. Revijo, ki jo izdaja berlinska založba Union in je nasencjena med revijami v velikem formatu, toplo priporočamo.

»Photoblietter« poročajo v majniški številki obširneje o novih, zelo občutljivih plasteh za snemanje v nazvalnih barvah in o delu z malim formatom.

F I L A T E L I J A

Novosti iz naše filatelije

Za letalsko razstavo izidejo konec tega meseca štiri posebne dobrodelne znamke, ki bodo menda imele isto nominalno, kakor so jo imele znamke za pomoč otroku.

Nove frankovne znamke, ki so bile napovedane prvotno že za letošnje poletje, bodo po informacijah »Novosti« izšle šele februarja prihodnjega leta.

Kakor poroča isti list, so bile slike na znamkah za zaščito otroka izpremenjene iz tehničnih razlogov. Prvotno je bilo namreč določeno, da bo na eni vrednoti slika otroka ob morski obali, na drugi pa sestra z mlajšim bratom. Mi pa smo dobili še neko drugo informacijo: da so bile te prvotno določene znamke že tiskane, pa so napravili nove, ker so prve tako slabo izpadle, da bi bile zbudile prehuho kritiko. Koliko ta vest drži, bo morala seveda povedati naša markarnica, ki je znamke izdelovala.

Za znamke v korist bolnišnici v Demir kapiji je zdaj definitivno, da bodo izšle v septembru. To je že peti ali šesti definitivni termin.

Sedanje dopisnice bodo kmalu porabljene. Kakor smo zvedeli, bo prihodnja naklada z šestimi slikami tiskana v bakrotisku, ker so sedanje dopisnice v litografski izvedbi zbudile med filatelisti in tudi drugje preveč negotovanja. Nove dopisnice, ki bodo izšle v istem celotnem številu (15 milijonov kosov), bo tiskala ljubljanska Jugoslovanska tiskarna.

Novo znamke po vsem svetu

NOVI ZELAND: S sliko Jurija VI. je izšla nova zelena frankovna znamka po ½ pennyja. Znamke po ½ p. zelena, po 3 p. rjava in po 9 p. črna in rdeča pa so dobile tudi pretisk »Official« in so bile tako izpremenjene v znamke za uradno pošto.

MEHIKA: Mehška poštna uprava je izdala za 25letnico ustave, ki je bila sprejeta po revoluciji, posebne spominske znamke, in sicer dve seriji za navadno in za letalsko pošto. Znamke so izdelane v lesorezu in ne preveč okusno. Frankovna serija ima naslednje vrednote: rjavo po 10 centavov s sliko revolucijskega vojaka, rjavo in oranžno tudi po 10 c. s sliko revolucijskega shoda in črno in rjavo po 15 c. s sliko kovača. Serija za letalsko pošto ima tri vrednote: sinjo in rdečo po 20 c. z revolucijskim slom, sinjo in oranžno po 40 c. z letalom nad gorami ter po 1 peso v rjavi in sinji barvi s sliko revolucijskega častnika.

SEŠEU: S sliko kralja Jurija VI. je izšla nova serija znamk, ki obsega naslednje vrednote: rdeče rjavo po 2 centa, zeleno po 3 c., oranžno po 6 c., rdečo po 9 c., lilasto po 12 c., sinjo po 20 c., rumeno rjavo po 25 c., rdeče rjavo po 45 c., lilasto rjavo po 50 c., rumeno zeleno po 1 rupijo,

svetlo sinjo po 1.50 r., olivno rjavo po 2.25 r. in rdečo po 5 r.

ŠPANIJA: Izšel je nov provizorij, in sicer pretisk »35 centimov« na znamki po 2 c. Razen tega je bila izdana nova znamka po 2 peseti v temno sinji barvi za letalsko pošto.

ŠVICA: Znamka po 3 franke iz leta 1931 s sliko pokrajine je dobila zdaj tudi oba pretiska za Društvo narodov in za Mednarodni urad dela. Pretisk je v črni barvi.

ŠVEDSKA: Za 300 letnico kolonizacije Švedov v Delawaru izide posebna serija znamk. Zaenkrat nam je znana znamka po 5 oerov s sliko Šveda in Indijanca.

VATIKAN: V kratkem izidejo posebne znamke za letalsko pošto(!). Serija bo obsegala vrednote po 25, 50, 75 in 80 centesimov ter po 1, 2, 5 in 10 lir.

ZDRUŽENE DRŽAVE: Za narodni letalski teden od 15. do 21. maja je izšla posebna znamka za letalsko pošto po 6 centov.

ŠVICA: Za Mednarodni urad dela in za Društvo narodov bo izdala švicarska pošta na upravo posebno serijo znamk s slikami teh dveh ustanov. Na znamki po 30 in 60 centimov bo slika palače Društva narodov, na znamkah po 20 c. in po 1 frank pa palača Urada dela. Ali so te znamke potrebne, je seveda drugo vprašanje.

Novi bloki

Za kraljevo ženitev v Albaniji je izšel poseben spominski blok z začetnicami kralja in kraljice. Na njem sta dve znamki po 20 quindarjev.

Konec tega meseca izide na Poljskem poseben blok pa še ne vemo za kakšen namen ali slavnost.

Španija je spet bogatejša za nov blok. Izšel je na vladni strani in je bil izdan na čast prijateljem v Združenih državah. Na njem je znamka za 1 peseto s sliko kipa Svobode v newyorškem pristanišču ter prekrizanimi zastavama republiške Španije in Združenih držav.

Ozir v preteklo leto

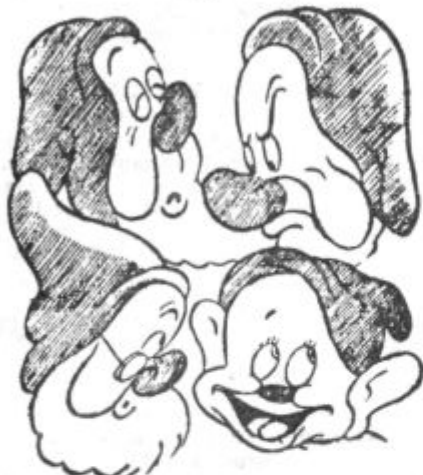
1937. je bilo izvrstno za filateliste. Anglija je za kronanje izdala 202 znamki. Nato so prišle znamke novega kralja. Kanada je 1. IV. spustila v obtok prvo znamko kralja Jurija VI. ... Štetje znamk v Veliki Britaniji kaže, da so dali na svetlo 1.722 novih enot. Evropa je v tem številu udeležena s 550, Afrika s 395, Amerika s 378 in Azija z 289. — Francija je poslala med ljudi 126 znamk ob razstavi. Počasčeni so njeni veliki pokojniki, saj na vinjetah se vidi-jo moške kot kipar Rodin, pisatelj A. France, dramatik Corneille, filozof Descartes, itd. — Domislca Združenih držav je kaj svojevrstna in bi jo druge celine težko posnemale. Na trocentni marki je upodobljeno prvo belo dete, rojeno na ameriškem kontinentu: Virginia Dare. Domo- ročno navdušenje Jenkijev, ki je izzvalo tiskanje te znamke, je bilo obilo poplačano, kajti prodaja je vrgla več milijonov. nk

IZ FILMSKEGA SVETA

»Sneguljčica« v risanem filmu

Pred kratkim so se zmagovito pojavile v Evropi prvi kopije svojevrstnega risanega in koloriranega (barvanega) filma po znani pravljici bratov Grimmov: Sneguljčica in sedem škrtov.

O ustvaritelju tega čudovitega filmskega traku, ki si bo kmalu s svojo iskreno poezijo in duhovito šegavostjo osvojil ves svet, o Waltu Disneyu, očetu proslule miške

Štirje tipi škrtov
v filmu o Sneguljčici

Miki in še drugih zaslovelih risanih filmov, nam je že marsikaj povedal Griša Koritnik v letošnji Vodnikovih pratiki.

Vse svoje ogromne dosežanje uspehe pa je ta podjetni in izredno nadarjeni Američan, kakor poročajo pariški listi, prekosil s filmom o Sneguljčici, od kraljice-mačehe zavrženi princeski, ki s svojo bridko in veselo usodo že sto let zabava mlado in staro vseh kulturnih dežel pod soncem.

Film so pod vrhovnim vodstvom Walta Disneya izdelovali nad štiri leta. Veljal je približno milijon in pol dolarjev. Ker je za eno sekundo risanega filmskega traka potrebnih 24 sličic, naš film pa se vrti 90 minut, so morali za Sneguljčico izbrati 250.000 risbic (od 2.500.000 poskusnih), ki jih je izdelovalo 600 risarjev in slikarjev, med temi 32 strokovnjakov za oživiljenje figuric, 102 pomočnika, 187 podrobnih izdelovalcev, 20 risarjev-režiserjev, 25 slikarjev akvarelnih ozadij, 85 specialistov za posebne učinke (dim, vodo, oblake itd.) in 158 deklet, izučenihi za silkanje na prozorne celuloidne liste. Da o skladateljih, godbenikih, pevcih, imitatorjih (posnemalcih) in strokovnjakih za glasbeno sinkronizacijo (vsočasenje) niti ne govorimo! Nekatere značilne glase so proizvajali celo s posebnimi nalašč za ta film zgrajenimi pripravami.

Vsebinsko so staro pravljico seveda dokaj razširili in poživili s premnogimi živah-

nimi in pestrimi prizori. Dogodke v gozdu prepletajo vesela srečanja in presenetljive dogodivščine z živalmi in pravljicnimi bitji. Za zabavo pa zlasti skrbe škrtarje: vsak zase je osebnost in posebnost, točno po življenju posneta. Avtor je z njimi duhovito karikiral učenega, nervoznega pedanta (natančneža), debelega dobrovoljčka, zaspalnega čmerneža, nepopoljšljivega neprijatelja žensk, smešnega navihanca, bolehnega nezadovoljneža in neozdravljivega sentimentalca.

Upajmo, da bo vsaj jeseni že tudi pri nas stekel ta zmagoviti filmski trak!

P. K.

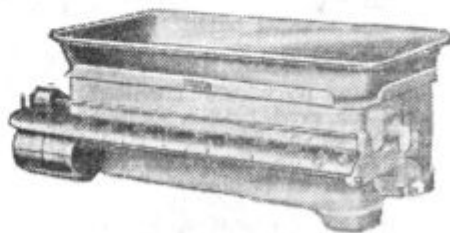
Fakirski trik v filmu

Neki indijski fakirji, kakor nemara veste, so zmožni napraviti, da se na zemlji ležeč svitek vrvi sam od sebe pokonci postavi ter ostane v strmem položaju. Po tolmačenju nekaterih gre za prevaro ali iluzijo in fakirjeva umetnost ni drugo kakor množestvena hipnoza, uspavanje. V Karašiju je britanski častnik indijske vojske filmal to spretnost, izvršeno vpricho sto vojakov. Čarodej ni nič ugovarjal. Film, obnovljen na platnu, kaže fakirja, kako je vrgel motvoz kvišku: ta je običal trd in tog v zraku, medtem ko je dečko po njem splezal na vrh in se poleg vrnil na tla. (J. de Genève, 5. I. 38)

PRAKTIČNE NOVOTE

Gospodinjstva kot
tehtnica za dojenčke

Mladi zakonci, ki pričakujejo družinskega prirastka, bi morali pri nabavi gospodinjstva izbrati takšno, ki se da uporabiti tudi kot tehtnica za dojenčke. Za moderno prehrano dojenčkov je stalno tehtanje otrok neobhodno potrebno, zato bi bilo izbrati tehtnico, na kateri dete lahko udobno leži in ki je tudi dovolj trdna.

da omogoča tehtanje otroka v prvem letu življenja. Navadne gospodinjstva tehtnice kažejo običajno le težo do 6 kg. Za navedeni poseben namen je treba izbrati tedaj takšno, ki prenese tudi 13 kg. Nove tehtnice imajo kamenmasto, lakirano ali pokromano skodelo, ki se da zamenjati s 60 cm dolgo koritasto skodelo. V tej leži dete varno in ne da bi ga bilo treba držati, določimo njegovo težo lahko do grama natančno. S premikavno utežjo se da tehtnica točno naravnati in težo preberemo hitro na merilni skali.

Z LOGOVNICA ZA BISTRE GLAVE

Pinguis

Vodoravno: 3) ljubljanski dnevnik, ki je o veliki noči praznoval svojo 70 letnico, 6) čistota, 7) nikoli (neetimološko razzlogovanje), 9) črna žuželka, 10) kletarjenje, 12) Vincencij, 14) muči, trpinči, 15) glavno mesto Letonske na Dvini, 16) najmanjši od Velikih Sundskih otokov, 18) vodja, 20) zemljiška, davčna knjiga, 21) luknja, votlina, grob, 25) arenk, 26) lužiško-srbski in sloven. prímek, tudi reka v Palestini, 26) vîgled, strešno okence, 27) terilja.

Navpik: 1) gladek, 2) zver, tudi mesto na Pelješcu znano po vinstvu, 3) edinoat, 4) Albanec, Arbanas, 5) roditelj, sorodnik, 6) sinova žena, 8 angleški prirodoslovec (w—v), 9) osušeno truplo v Egiptu, Asiriji, Mehiki, 10) mahedravo, 12) stvarnik, 13) krog, oblo, 17) vežba, 19) slavljena igralka v gled. ali kinu, 20) razpredelnik, načrt, 21) najnižji čin med višjimi častniki, običajno poveljnik bataljona, 23) pozeba, 25) ital. pesnik »Božanske komedije«, 26) obraz, obličje, 27) podaljšan gobec pri svinji ali slonu. Rešitve je treba poslati najkasneje v enem tednu.

REŠITEV KRIŽANKE V ŠT. 19.

Vodoravno po tekočih številkah: očarane, red-tur, grad, branik, Rada-mroč, svila-ti, Oto, ent-on-Isker, kid-vu-Itaka, cionizem, Alpe-igra, Kum-Pag, Asiago, Tana... S tem so izpolnjeni tudi pokončni stolpci. — Za nagrado je bila izžrebana Anica Lubej v Ljubljani. (Ponovno opozarjamo, da se rešitve na izrezkih ne upoštevajo pri žrebanju nagrad.)

Popravi: V zadnji številki (na str. 319) beri: informativen članek o jugoslovanski literaturi, ki je pravičen (in ne poučen)...

Rešitev k št. 395
(Bistroumni Gauss)

Vsota je bila 5050. Gauss je štel $1+100$, $2+99$, $3+98$ itd., kar daje skupaj vedno 101. Ker bi mogel to seštevanje izvršiti 50-krat, je pravilni rezultat dobil nepri- merno hitreje s tem, da je 101 množil s 50.

Rešitev k št. 396
(Igra s kovancem)

Kovanec položiš na regal, se obrneš z iztegnjenimi rokami in vzameš denar z druge roko.

Rešitev k št. 397
(Diofantov nagrobni napis)

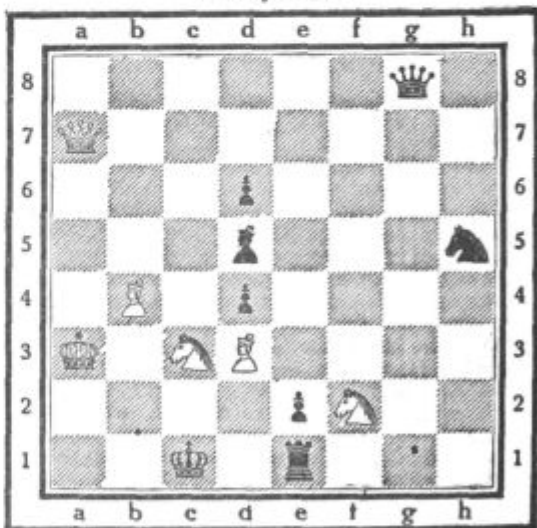
S tako imenovanimi Diofantovimi enačbami (enačbami z več neznankami) je mogoče izračunati, da je starogrški matematik učakal 84 let. Do 14. leta je bil deček, v 21. letu mu je zrastle brada, v 33. letu se je poročil in po 5 letih se mu je rodil sin, ki je umrl v starosti 42 let.

PROBLEM 240

E. Plesnivý

Prva nagrada v Traxlerjevem spominskem turnirju 1937

Mat v treh potezah.

Rešitev problema 239

1. Kh8—g7, h3—h2 (f3—f2), 2. Dg3×h3 (f3)+ Kh1—g1 3. Sc3—e2 mat 1...Lc2—a4 (b1) 2. Sc3—e4 (d1).

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI PREDSTAVNIK FRAN JERAN, Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,— po raznašalcih dostavljeno Din 5.—